

HRVOJE PETRIĆ
Filozofski fakultet Sveučilista u Zagrebu

Primljeno: 25.05.2009.
Prihvaćeno: 07.10.2009.

O TRGOVINI U STAROJ KOPRIVNICI

U ovom radu autor na temelju neobjavljenih i objavljenih izvora te literature rekonstruira i objašnjava temeljne procese gospodarskog razvitka grada Koprivnice od početka 17. stoljeća do sredine 19. stoljeća.

Trgovački su se poslovi najčešće zasnivali na kupoprodaji, ali u trgovini su mogli doći u obzir i drugi pravni poslovi kao npr. zamjena. Takvim su se poslovima bavili ne samo trgovci, nego i drugi. Prema istraživanja Z. Herkova sudionici u trgovini su bili: domaći trgovci, strani trgovci, obrtnici (domaći i strani), velikaši i plemići (te načelno svaki posjednik), seljaci iz okoline, preprodavači i prodavači kruha i živeža na trgu¹.

U razvoju trgovine u sjeverozapadnoj Hrvatskoj u 17. stoljeću je važnu ulogu imalo stvaranje trgova za izvozne proizvode. Hrvatski je sabor 1610. godine donio odluku da se uvedu posebni trgovi na koje su svi izvoznici morali dovoziti svoju robu za izvoz. Na te su trgove trebali dolaziti stranci i tamo kupovati izvozne proizvode poput meda, svinja, goveda, žitarica itd. Time je Hrvatski sabor htio riješiti sukob hrvatskog plemstva sa štajerskim i kranjskim staležima oko carine i mitničarine, koja se nametala njihovoj robi u Štajerskoj i Kranjskoj².

Hrvatski sabor je 1640. godine obvezao jednog činovnika na uređenje mjere za žito i vino u svakoj hrvatskoj županiji³. Godine 1641. je određeno da

---

¹ Z. Herkov, Povijest zagrebačke trgovine, Zagreb 1987., str. 1; D. Feletar, Podravina, Koprivnica 1988.

² J. Adamček, Sukobi grada Varaždina i varaždinske vlastele u XVI. i XVII. stoljeću, Varaždinski zbornik 1181.-1981., Varaždin 1983., str. 239; D. Feletar, Prilozi za povijest Podravke, Koprivnica 1980.

³ Zaključci hrvatskog sabora (dalje: ZHS), knj. 1, Zagreb 1958., str. 89.

se u Križevcima, Varaždinu i Zagrebu postavi kamena mjera za žito koja bi bila u skladu sa starom županijskom mjerom⁴. Prema N. Budaku je normirane mjere bilo preduvjet za jačanje trgovačke razmjene⁵.

Nakon Žitvanskog mira 1606. godine⁶, granica prema Osmanskom Carstvu se pomakla na istok, a uslijedila je i zabrana četovanja, što je utjecalo na stvaranje povoljnije situacije za razvoj grada i okolice. Iako se tada još ne može u punoj mjeri revitalizirati put od mora prema Ugarskoj, trgovina se ipak počela obnavljati, prerastajući lokalne granice⁷. U nju se polako uključuju i strani trgovci. Oživljavanje trgovine svjedoče putni listovi dvojice mletačkih trgovaca mješovitom robom iz 1602. i 1608. godine⁸. Uz mletačke, javljaju se i njemački trgovci, kao primjerice 1608. godine trgovac tekstilom Marin Desenmayer⁹. Osim stranih trgovaca spominju se i domaći, npr. u Drnju je 1677. godine djelovao domaći trgovac "dernianszki kramar Ivan"¹⁰.

Hrvatski sabor je 1610. godine odlučio ukinuti mitnice odnosno malte, ali se njihov broj tijekom 17. stoljeća povećavao. Nove mitnice su podignute u brojnim mjestima – primjerice 1629. godine u Ivancu, 1651. u Varaždinskim Toplicama, 1655. u Knegincu kod Varaždina, 1660. u Križevcima, 1669. u Ciriveni, 1681. u Velikom Bukovcu itd¹¹.

Početakom 1651. godine se koprivnički gradski magistrat obratio kralju Ferdinandu III. s molbom da vladar gradu Koprivnici dozvoli podizanje malte¹². To je potvrdio Hrvatski sabor na zasjedanju u Varaždinu 1. srpnja 1652. godine uz uvjet da grad mora ubuduće popravljati i u dobrom stanju održavati mostove i cestovne nasipe¹³.

---

⁴ ZHS, knj. 1, str. 93-94; N. Budak, Društveni i privredni razvoj Križevaca do sredine 19. stoljeća, u: Umjetnička topografija Hrvatske, knjiga 2, Križevci – grad i okolica, Zagreb 1993., str. 43.

⁵ N. Budak, Društveni i privredni razvoj Križevaca, n. dj., str. 43.

⁶ M. Kruhek, Granice Hrvatskoga Kraljevstva u međunarodnim državnim ugovorima, Povijesni prilozi, br. 10, Zagreb 1991., str. 47-49.

⁷ N. Budak, Društveni i privredni razvoj Križevaca, n. dj., str. 43.

⁸ Hrvatski državni arhiv, Arhiv grada Koprivnice (dalje: HDA, AGK), kut. 5, br. 11; kut. 6, br. 1.

⁹ Državni arhiv Varaždin (dalje: DAV), Arhiv grada Varaždina, spis br. 737, od 28. kolovoza 1608.; I. Bratković, D. Feletar, V. Prvčić, Razvoj trgovine i ugostiteljstva u koprivničkoj Podravini, Podravski zbornik, br. 14, Koprivnica 1988., str. 40.

¹⁰ DAV, Arhiv grada Koprivnice (dalje: AGK), Zapisnici poglavarstva grada Koprivnice - ZPGK 1676.-1687., spis od 29. srpnja 1677.

¹¹ ZHS, knj. 1, str. 170, 207-208, 235, 245, 296, 393; J. Adamček, Agrarni odnosi, n. dj., str. 764.

¹² R. Horvat, Kako je Koprivnica god. 1651. dobila svoju maltu, Vjesnik zemaljskog arhiva, sv. 15, Zagreb 1913., str. 319.

¹³ ZHS, sv. 1, str. 181.

Razlog za dobivanje malte je bio u tome što se Koprivnica nalazila na većoj udaljenosti od drugih gradova, a bila je izložena turskoj opasnosti. Osmanlije su iz Virovitice i Kaniže provaljivali u koprivnički kraj gdje su hvatali ljude i stoku, palili kuće, crkve i mostove, a također namjerno uništavali ceste. Jedna cesta je vodila od Varaždina preko Ludbrega i Koprivnice u Đurđevac, a druga od Zagreba preko Križevaca i Koprivnice u Legrad¹⁴. Najvjerojatnije je jedan trgovački put od Koprivnice vodio do Drnja i dalje na teritorij Osmanskog Carstva¹⁵. Pri tome je bio znatan promet kroz Koprivnicu, te se grad nadao da će od pobiranja maltarina imati toliko prihoda, koliki su bili troškovi za uzdravanje cesta i mostova. Po tadašnjem pravu i običajima trebalo je po sajmovima i drugim javnim mjestima u Hrvatskoj oglasiti, da će se od 1651. godine u Koprivnici pobirati maltarina¹⁶.

Kako bi grad to mogao provesti morao je kraljevu potvrdu od 20. siječnja 1651. godine predložiti Hrvatskom saboru, koji ju je imao pravo prihvatiti ili odbiti. Na saborskom zasjedanju u Varaždinu dana 1. srpnja 1652. godine odlučeno je da se odobrava podizanje malte u Koprivnici, ali uz uvjet da grad mora ubuduće popravljati i u dobrom stanju čuvati mostove i cestovne nasipe¹⁷.

U Drnju je bilo jedno od središta za trgovinu sa osmanlijskim trgovcima. Tu je dolazio bogati varaždinski trgovac Vinko Perger, čiji je trgovački kapital i radijus trgovine prelazio i znamenitog "Lenarda, zagrebačkog kaptolma kramara." Vinko Pergera je 1606. godine bio upisan u knjigu varaždinskih građana. Putovi njegove trgovine su sezali do Njemačke, Engleske, Češke i Osmanskog Carstva. Pergerova trgovina je osim brojnih hrvatskih i slovenskih gradova dolazila do Nürnberga, Ihlava, Graza, Beča, Linza itd. Prema istraživanjima M. Androića, Perger je imao kapital u vrijednosti od 81.553 forinte za koje je krajem 16. i početkom 17. stoljeća u Varaždinu mogao kupiti 551 kuću¹⁸.

Pergeru je 1609. godine turski trgovac Hagy Memmi pisao pismo 19. ožujka 1609. godine u kojem mu je javio da paša inzistira na proširenju njihove međusobne trgovine. Očito je ta trgovina bila postojala prije te godine. Alajbegov sin je donio 1609. godine Pergeru 400 zlatnih dukata i zlato u vrijednosti od 200 dukata za "neku tešku robu" (u pismu se naglašava da se ne smije znati koja je to roba), vjerojatno oružje, koju je kao "kamenje za reguliranje

---

¹⁴ R. Horvat, Kako je Koprivnica god. 1651. dobila svoju maltu, n. dj., str. 319.

¹⁵ H. Petrić, Općina i župa Drnje, Drnje 2000., str. 73-77.

¹⁶ R. Horvat, Kako je Koprivnica god. 1651. dobila svoju maltu, n. dj., str. 319.

¹⁷ ZHS, sv. 1, str. 181.

¹⁸ M. Androić, Varaždinski trgovac Vinko Perger, Kaj, br. 10, Zagreb 1968., str. 63-64.

Drave" Perger trebao dopremiti do Drnja, a Turci su ju trebali otpremiti niz Dravu dalje prema istoku. Sve se radilo u sporazumu s pašom, a u trgovačkim poslovima su se morali bojati jedino hajduka¹⁹.

Ovaj podatak je važan za poznavanje trgovačkih odnosa u okolici Koprivnice, ali i za to da je početkom 17. stoljeća Drava (do Drnja) bila plovni riječni trgovački put. Ukoliko je među spomenutom teškom robom bilo i stvarnog kamenja za reguliranje Drave, onda je to prvi spomen regulacije ove rijeke u okolici Drnja²⁰.

U ranom novom vijeku je veliku važnost imala trgovina solju. Koprivnica se solju opskrbljivala iz solane Aussee, koja je bila u posjedu štajerskih staleža kojima je bilo u cilju prodati što više robe u pograničnom prostoru uz Dravu. Glavno skladište za distribuciju soli je postao Varaždin. Iz njega se sol dovozila u Koprivnicu, Međimurje i na čitav pogranični prostor. Krajiški zapovjednici u Varaždinu, Koprivnici i Đurđevcu su se solju opskrbljivali i od turskih trgovaca. Zbog toga su štajerski staleži ishodili vladarevu odluku kojima je zapovjednicima u ovim mjestima zabranio kupovanje turske soli²¹. Opskrba solju je dugoročnije bila riješena tek osnivanjem središta za distribuciju soli početkom 18. stoljeća u Drnju²².

Sjeveroistočno od Koprivnice se kod Drnja 1635. godine spominje prijelaz preko Drave²³. Dravu se prelazilo brodom, a na drugoj strani je bilo Osmanlijsko carstvo. Na Hrvatskom saboru 1660. godine je određeno da se u Koprivnici ili Drnju podigne carinarnica gdje će se plaćati tridesetina od robe koja je dolazila iz Osmanlijskog Carstva. Od plaćanja robe su trebale biti oproštene stvari koje su zarobljenici donášali za svoju otkupninu²⁴. Prijelaz sa tridesetnicom je postojao i dalje pa se 1681. godine spominju odredbe Hrvatskog sabora po kojima se morala davati desetina na robu uvezenu iz Turske kod Drnja²⁵. Nakon oslobođenja Kaniže 1690. godine prijelaz je služio i za vojne

---

¹⁹ DAV, Arhiv grada Varaždina, Radikalni arhiv, II, br. 958; M. Androić, Varaždinski trgovac Vinko Perger, Kaj, 10, Zagreb 1968., 63; isti, Prilozi poznavanju društvenih i gospodarskih prilika grada Varaždina u 18. stoljeću, u: Varaždin u XVIII stoljeću i političko-kameralni studij, Zagreb-Varaždin 1972, 17, 67-68.

²⁰ H. Petrić, Općina i župa Drnje, n. dj., str. 76-77.

²¹ A. Wissert, Bilješke o nekim varaždinskim kućama, Spomenica varaždinskog muzeja 1925.-1935., Varaždin 1935., str. 38.

²² DAV, AGK, spis od 9. veljače 1731.; H. Petrić, Općina i župa Drnje, n. dj., str. 87.

²³ HDA, Generalkomanda, knj. 1, fol. 61-65.

²⁴ ZHS, I, 248.

²⁵ ZHS, I, 414.

potrebe. Tako se 1693. godine spominje u odredbama danim vojsci povodom odlaska iz zimskog tabora, te u spisima kojima je posebnim izaslanicima bilo naloženo da poduzmu sve što je bilo potrebno kako bi bio olakšan prijelaz vojske²⁶. U zaključcima Hrvatskog sabora održanog 14. studenog 1695. godine u Varaždinu spominje se i prijelaz preko Drave kod Torčeca (taj podatak se najvjerojatnije odnosi na drnjanski prijelaz)²⁷.

Brodski prijelaz preko Drave kod Torčeca i Botova bio je vrlo važan za razvoj gospodarstva u Koprivnici, a spominje se u zaključcima Hrvatskog sabora održanog u Varaždinu 12. srpnja 1704. godine²⁸. Izgleda da je prijevoznina (brodarina) bila previsoka pa je od Križevačke županije 5. rujna 1716. godine traženo da prijevoznici ne budu preskupi²⁹. Unutrašnjoaustrijska komora je 1717. godine tražila besplatan prijevoz živežnih namirnica i zobi iz Drnja preko Koprivnice u Zagreb. Zaključeno je da banski namjesnik Ivan Drašković odgovori komori da se neće dozvoliti besplatan prijevoz, no omogućiti će se prijevoz prema mogućnostima, uz umjerenu cijenu³⁰.

Zanimljivo je spomenuti da je preko drnjanskog i legradskog prijelaza prolazila vojska Napuljskog kraljevstva koja se kretala preko Križevaca, Lepavine, Koprivnice i Drnja prema Mađarskoj. Napuljska vojska je prolazila u jesen 1715. godine, a tom su prigodom određene precizne mjere za njen prolaz kroz hrvatski prostor³¹. Nakon tri godine dogodio se novi prijevoz vojske. Dana 4. travnja 1718. godine je zaključeno da u vezi s prijevozom vojske treba ispričati narod koji je nakon trogodišnjeg haranja stočne kuge ostao gotovo bez stoke. Predloženo je da se oružje Murom i Dravom dopremi do Drnja, a od tamo cestom preko Koprivnice do Save i dalje do Karlovca³².

Za gospodarstvo Koprivnice su bili važni sajmovi. Koprivnica je privilegij održavanja tjednih sajmova ponedjeljkom imala od 4. studenoga 1356. godine³³, a kao dokaz zadržavnja tjednog sajma i u XVI. stoljeću može nam biti odluka Hrvatskog sabora od 15. ožujka 1562. godine na kojem se, izme-

---

²⁶ ZHS, I, 565, 573.

²⁷ ZHS, II,

²⁸ ZHS, II, 274.

²⁹ Hrvatske kraljevske konferencije (dalje: HKK), I, Zagreb 1985., 389.

³⁰ HKK, II, 15.

³¹ HKK, I, 361-362.

³² HKK, II, 43.

³³ N. Klaić, Koprivnica u srednjem vijeku, Koprivnica 1987., str. 71-75.

đu ostalih, spominje koprivnički tjedni sajam³⁴. Grad Koprivnica je od kralja Ferdinanda 17. ožujka 1638. godine dobila privilegij za održavanje dva sajma: 26. ožujka (prvi radni dan iza Blagovjesti) i 7. prosinca (prvi radni dan iza Nikolinja). Isti kralj je poveljom od 4. lipnja 1652. godine dozvolio održavanje trećeg sajma na dan 2. srpnja (pohod Blažene Djevice Marije)³⁵.

U Koprivnici je postojao običaj da se tjedni sajam držao u nedjelju umjesto u ponedjeljak kako je određeno privilegijem. To se protivilo zaključcima Hrvatskog sabora od godine 1611. i 1629, koji su zabranili trgovanje u nedjelju i blag dane. Zato je Hrvatski sabor, koji se 14. travnja 1689. godine sastao u Zagrebu, uputio grad Koprivnicu da tjedni sajam iz razloga pobožnosti premjesti od nedjelje na koji djelatni dan. Gradski magistrat u Koprivnici nije poslušao Hrvatski sabor pa je ostao kod prijašnjeg običaja. O tome se raspravljalo na Hrvatskom saboru, u Želinu 22. ožujka 1691. godine. Sabor je po želji zagrebačkog biskupa Aleksandra Mikulića obnovio svoje zaključke od godine 1611, 1629. i 1689. Kako se grad Koprivnica nije držao tih zaključaka, Hrvatski sabor je odredio da križevački podžupan Baltazar Patačić ode u Koprivnicu i opomene Gradski magistrat da se prilagodi donesenim zaključcima. Kako podžupanova opomena nije koristila, dozvolio je Hrvatski sabor, održan u Zagrebu 7. svibnja 1691, zagrebačkom biskupu da protiv grada Koprivnice odredi na sjednici duhovnog stola crkvenu kaznu. Koprivničani su nastavili držati tjedni sajam u nedjelju, a to je biskupu dojaio Tomo Čuz, koji je time na sebe navukao mržnju koprivničkih građana, te se bojao njihove osvete. O tome se raspravljalo na Hrvatskom saboru u Zagrebu 7. ožujka 1693. godine. Sabor je biskupa uputio neka po križevačkom podžupanu poduzme sva pravna sredstva; ujedno je odredio globu koju je Gradski magistrat Koprivnice morao platiti za svaki sajam koji bi se održao u nedjelju³⁶.

Razvojem trgovine jačala je uloga Koprivnice kao važnog križanja putova u Podravini³⁷. Zanimljivo je da gvardijan koprivničkog Franjevačkog samostana Pavao Pribojević 25. ožujka 1610. godine izdaje dopuštenje nekom Petru Kramaru ili Zolaru da može na samostanskoj zemlji uz crkvu u Koprivnici

---

³⁴ HSS, sv. 3, str. 93-94.

³⁵ R. Horvat, Koprivnički godišnji sajmovi, Vjesnik zemaljskog arhiva, sv. 15, Zagreb 1913., str. 236-238.

³⁶ ZHS, sv. 1, str. 511, 526, 527, 564; R. Horvat, Poviest slob. i kr. grada Koprivnice, Zagreb 1943., str. 272-273.

³⁷ I. Karaman, Osnovne socijalno-ekonomske determinante povijesnog razvoja grada Koprivnice i njegove regije, Koprivnica - grad i spomenici, Zagreb 1986., str. 19-20.

držati svoju kramu-trgovinu³⁸. Kako znamo da se tadašnji franjevački samostan nalazio u neposrednoj blizini današnje župne crkve Sv. Nikole, lako se može zaključiti da se koprivnička trgovina početkom 17. stoljeća, odvijala na prostoru današnje Esterove ulice.

Važnu ulogu za koprivničku trgovinu je imao smjer prema zapadu, a najbliže gospodarsko središte je bio Varaždin. Zbog toga je važno u najkraćim crtama upoznati se s trgovinom toga grada. Ekonomski napredak Varaždina je započeo krajem 16. stoljeća, što se vidi po porastu broja obrtnika i njihovoj većoj specijalizaciji³⁹, te po demografskom razvoju i uspješnoj borbi protiv varaždinske vlastele. U 17. stoljeću se taj proces nastavio⁴⁰, a simbolizira ga povlastica koju je od gradova u Hrvatskoj tada imao samo Gradec. Radilo se o tome da su svi trgovci, koji su svoju robu uvozili u Hrvatsku ili su je iz nje izvozili, morali ju na nekoliko dana izložiti na prodaju u Varaždinu. Ta je je privilegij gradu dodijelo kralj Matija II. 1618. godine. Osim toga Varaždin je bio glavno skladište soli za Međimurje i Vojnu krajinu⁴¹.

U Varaždinu je djelovao ceh trgovaca koji je svoja pravila dobio 1629. godine. Kako su ta pravila izgorjela u požaru 1665. godine, novi je statut kralj Leopold potvrdio 1675. godine⁴². Grad je bio privlačan strancima, a u razdoblju od 1667. do 1676. godine je trajao spor koji je izbio zbog toga jer su domaći trgovci unutar ceha trgovaca pokušali zabraniti primanje stranaca u ovo udruženje⁴³. Osim toga, dio trgovine regulirao je novi statut grada Varaždina iz 1699. godine⁴⁴.

Važno središte trgovine je bio i obližnji Legrad, u kojem je u 17. stoljeću došlo do ekonomskog rasta. Kralj Ferdinand je 1643. godine stanovnicima Legrada podijelio povlastice koje su se odnosile na slobodnu trgovinu po čitavoj Ugarskoj, a 1674. godine se ovo trgovište spominje kao važan prijelaz i luka na rijekama Muri i Dravi⁴⁵.

---

³⁸ P. Cvekan, Koprivnica i Franjevci, Koprivnica 1989., str. 66.

³⁹ A. Gabričević, Stanovništvo Varaždina tijekom minulih stoljeća, Varaždin 2002., str. 80-81.

⁴⁰ Lj. Radović, Političke, gospodarske i kulturne prilike Varaždina u 17. stoljeću, Radovi, Zavod za znanstveni rad HAZU Varaždin, br. 12-13, Zagreb-Varaždin 2001., str. 87-104.

⁴¹ Državni arhiv Varaždin, Radikalni arhiv 177/25; Z. Herkov, Povijest zagrebačke trgovine, Zagreb 1987., str. 78; N. Budak, Pogranična gradska naselja sjeverne Hrvatske u 17. stoljeću, Radovi, Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta, br. 25, Zagreb 1992., str. 36.

⁴² Z. Herkov, Povijest zagrebačke trgovine, n. dj., str. 128.

⁴³ I. Lentić-Kugli, Varaždin – povijesna urbana cjelina grada, Zagreb 1977., str. 47.

⁴⁴ Statut grada Varaždina, Varaždin 2001., str. 59-69.

⁴⁵ D. Feletar, Podravina I, n. dj., str. 90-91, 106.

Na svom putu prema Habsburškoj Monarhiji bila je tzv. pravoslavni trgovci s prostora Osmanskog Carstva su se zadržavali, a zatim i počeli naseljavati na prostoru banske Hrvatske odnosno Varaždinskog generalata još prije potpisivanja Karlovačkog mira 1699. godine.

Iako ih se u izvorima najčešće naziva «grčkima» valja naglasiti da su bili različitog etničkog podrijetla, a uz pravoslavnu vjeru zajedničko im je bilo i to da su potjecali iz područja jugoistočne Europe pod vlašću Osmanskog Carstva. Njih su podupirale i štatile vojnokrajiske vlasti. Prema Slavka Gavriloviću, jedna od njihovih najstarijih kolonija u između Save i Drave je bila u Križevcima⁴⁶. Po istom autoru se to može zaključiti iz njihove tužbe Saboru i njegove odluke na zasjedanju u Zagrebu koje je održano 9. travnja 1682. godine. Tada je odlučeno da im se dopusti putovanje po Hrvatsko-slavonskom kraljevstvu i da im se nadoknadi šteta koju su pretrpjeli. Taj podatak nigdje ne spominje trgovce s osmanskog područja u Križevcima, već se podaci očito odnose na županijsko područje⁴⁷.

Pravoslavni trgovci se u Koprivnici spominju primjerice 1698. kada je zabilježeno da trguju robom iz Osmanskog Carstva. Dana 27. veljače 1704. godine spominje se Nikola Petrović «Graccum», a 28. svibnja iste godine zapisano je da su pravoslavni odnosno „grčki“ trgovci prodavali kožu⁴⁸. Ukoliko se korigira pretpostavka Slavka Gavrilovića da je njihova najstarija kolonija na prostoru između Save i Drave bila u Križevcima (radi se o županiji, a ne o gradu), a koju je autor donio na temelju saborskog zaključka iz 1682. godine, onda možemo vidjeti da je Koprivnica najstarija naseobina onih trgovaca koji su u bansku Hrvatsku odnosno u Varaždinsku vojnu krajinu došli iz prostora Osmanskog carstva. Tome u prilog ide i spominjanje koprivničkog trgovca Izaka Petrovića 1681. godine⁴⁹, koji je, iako se to izrijeком ne spominje u izvorima, najvjerojatnije spadao među pravoslavne trgovce doseljene iz Osmanskog Carstva.

Na stvaranje uporišta pravoslavni trgovaca iz Osmanskog Carstva upravo u Koprivnici imala je utjecaj i činjenica da je u blizini ovoga grada počeo

---

⁴⁶ Gavrilović, 73; o pravoslavnoj crkvenoj općini na Gradecu usp. radi komparacije D. Roksandić, Pravoslavna crkvena općina na području Gradeca između patenta o toleranciji 1781. i revolucije 1848./49., Zagrebački Gradec 1242.-1850., Zagreb: Grad Zagreb 1994., 277-292.

⁴⁷ Zaključci hrvatskog sabora, knj. 1, Zagreb: Državni arhiv NR Hrvatske, str. 409.

⁴⁸ Leander Brozović, Građa za povijest Koprivnice, Koprivnica: Muzej grada Koprivnice 1978., 47.

⁴⁹ Državni arhiv Varaždin, Arhiv grada Koprivnice, Zapisnici poglavarstva grada Koprivnice 1676-1687, spis od 9. srpnja 1681.

jačati riječni promet na rijeci Dravi, kao dio važne trgovačke transversale između Balkana i Podunavlja. U susjednim trgovištima Legradu i Drnju su se nalazile riječne luke na Dravi, koje su imale važnost za koprivničko gospodarstvo. Luka Legrad je imala dodatno značenje jer se nalazila blizu utoka rijeke Mure u Dravu te je omogućavala trgovinu Murom uzvodno sve do Štajerske.

Nakon potpisivanja Požarevačkog mira 1718. godine Karlo VI. je nastojao promet rijekama Murom, Savom i Dravom (koje su bile smatrane zemaljskim regalom), ojačati podjeljivanjem privilegija splavarskim majstorima⁵⁰. Prvi su privilegij brodarski majstori u Legradu dobili još 1717. godine⁵¹. Te je povlastice potvrdio Karlo VI. 1736. godine⁵².

Godine 1707. u Koprivnici su djelovali pravoslavni odnosno «grčki» trgovci: Lacko Tanasković, Dimitrija Mikulić, Dimo Peiković, Slarida Janković, Miter Petrović, Kosta Parasković, Stipan Dimović, Kosta Lasarović i Kosta Karajanković⁵³. Ovi pravoslavni trgovci su stanovali u Koprivnici na prostoru oko gradskih opkopa i to na rubu grada (izvan utvrde) u iznajmljenim kućama kojima su vlasnici bili koprivnički građani Zebić, Rigoni, Matulj, Jurinić i Monhort. Trgovci su gradu plaćali pristojbu od 1 forinte za pokriće redovitih i izvanrednih gradskih troškova⁵⁴.

Sačuvani su podaci o djelovanju pravoslavnih trgovaca iz Koprivnice na ugarskom prostoru krajem 17. i početkom 18. stoljeća, odnosno u razdoblju prije i neposredno nakon potpisivanja Požarevačkog mira. Osim imena, mogu se saznati i rijetki podaci o njihovom poslovanju, u razdoblju prije i neposredno nakon potpisivanja Požarevačkog mira. Godine 1692. u Ugarskoj je (najvjerojatnije u Veszprému) trgovao Stanon Mihalović «Racz von Caprunicz»⁵⁵. Prema prometnom zapisniku carinarnice Siget vidljiva je nazočnost koprivničkih trgovaca. Tamo su ribom trgovali 1695. Blaž Puhalo i

⁵⁰ Othmar Pickl, *Mur und Drau als Verkehrswege nach dem Südosten*, Međunarodni kulturnopovijesni simpozij Modinci 1977., Maribor: Univerza v Mariboru 1977., 225-227.

⁵¹ Jenő Haller, *Légrád története*, Eszék: Szlavóniai Magyar ujság 1912., 131.

⁵² Fran Vaniček, *Specialgeschichte der Militärgrenze*, 2, Wien 1875., 644-645.

⁵³ Nacionalna i sveučilišna knjižnica Zagreb, *Gravamina liberae et regiae civitatis Capronensis contra statum militare generalatus Varasdiensis in clytae per Suam Majestatem sacratissimam elementissime eatenus ordinati commissioni* (dalje: *Gravamina*), R 3627, I, 71-72.

⁵⁴ R. Horvat, *Iz prošlosti grčko-istočne crkve u Koprivnici*, *Vjesnik zemaljskog arhiva*, 17/1915., 238.

⁵⁵ Slavko Gavrilović, *Građa o balkanskim trgovcima u Ugarskoj XVIII veka*, knj. 2 – carinarnice, Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti 1996., (dalje: GOBT, 2), 38.

Ivan od Koprivnice, a 1696. Ivan Hersatović i Mitar Rac⁵⁶. U Veszprému je 1701. zabilježen trgovac Lazko Raz⁵⁷, a 1702. u Baji Matija Freny, Latzko Raz, Emanuel Raz, Ivan Raz, Ivan Kolar, Mitar Raz, Plaso od Koprivnice i Lazko Petrović⁵⁸. U Siget u su 1703. djelovali Manuel Raz, Siftor od Koprivnice, Marko Racz, Blaž od Koprivnice, Lacko Horvat, Lazko Raz od Koprivnice, Nikola od Koprivnice i Bogdan Raz od Koprivnice⁵⁹. Tri godine kasnije, 1706. u Sigtetu nalazimo podatke o Mihalju Blaškoviću, Ivanu Beszamoszki, a 1707. i 1708. o Ivanu Beszamoszki⁶⁰. U prometnom zapisniku carinske filijale Sill 1705. je zabilježen koprivnički trgovac Bockmon Raz⁶¹. Spisi carine u Kaniži iz 1712. bilježe koprivničke trgovce Tomaša Čižmaka, Ivicu Balasija, Juru od Koprivnice i Janka Kutosia⁶². Osim na središnjem ugarskom prostoru koprivnički trgovci su svoju djelatnost širi i na prostore bliže Osmanskom Carstvu (bosanskom prostoru). U Pakracu se 1714. spominju trgovci: Christian Bezcker, Nikola Sylkovich, Andrija Rotmeister i Stjepan Juroviz⁶³. U Petrovaradinu je 1704. zabilježen Radovan Kallanovich iz Koprivnice koji je trgovao vinom⁶⁴. Godine 1708. spominju se koprivnički trgovci Mitar i Todor, koji su trgovali volovima⁶⁵. Vinom trguje 1709. godine i koprivnički trgovac Petar Andrescheviz⁶⁶. Nakon potpisivanja Požarevačkog mira spominju se u Petrovaradinu 1723. godine koprivnički trgovac Nikola Vuich te 1724. Michael Sintich iz Koprivnice koji je trgovao zeljem i repom⁶⁷.

U Koprivnicu su se 1709. godine doselili: Janko Marković, Janko Dimčev, Janko Stepan, Dimo Mihal, Stojan Todor i Dimo Angorčić, 1710. godine Dimo Manojević i Dimo Đurko. Godine 1711. trgovao je Dimče Dona u župnikovoj

---

⁵⁶ Slavko Gavrilović, Ivan Jakšić, Sreta Pecinjački, Građa o balkanskim trgovcima u Ugarskoj XVIII veka, knj. 1 - carinarnice i kontumaci, Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti 1985., (dalje: GOBT, 1), 224-228.

⁵⁷ GOBT 2, 115, 116.

⁵⁸ GOBT 2, 123, 133, 135, 137, 144-146.

⁵⁹ GOBT 1, 288, 295, 301, 308, 310, 321, 323, 326, 327, 331.

⁶⁰ GOBT 1, 364, 371, 380, 388.

⁶¹ GOBT 1, 62.

⁶² GOBT 1, 445, 446, 460.

⁶³ GOBT 2, 496-498.

⁶⁴ Slavko Gavrilović, Građa o balkanskim trgovcima u Ugarskoj XVIII veka, knj. 3 - carinarnice (dalje: GOBT 3), Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti 2008., 15.

⁶⁵ GOBT 3, 38.

⁶⁶ GOBT 3, 87.

⁶⁷ GOBT 3, 155, 212.

trgovini, 1712. su došli trgovci Dimo Sabol i Todor Cirko⁶⁸. Njihov je broj do 1720. godine narastao na 25 do 30⁶⁹, što ukazuje na njihov ubrzani rast.

Treba istaknuti i to kako se tada pravoslavni trgovci iz Osmanskog Carstva ne spominju u ni jednom drugom naselju banske Hrvatske i Varaždinske vojne krajine, osim u Koprivnici. U drugim će ih naseljima, poput Koprivnice, Križevaca, Ludbrega, Varaždina, Zagreba, Siska, Karlovca itd, izvori bilježiti tek od kraja prve polovice 18. stoljeća. Npr. u jednom izvoru iz 1777. godine piše kako do 1739. nije bilo nikakve invazije pravoslavnih trgovaca iz Osmanskog Carstva u središnji dio Hrvatske. Kako bi se zaštitio od stranih trgovaca magistrat grada Zagreba je 1740. donio odluku da se stranim trgovcima zabrani trgovanje u gradu izvan sajмова. Ubrzo nakon toga su se na sajmovima i izvan njih u Zagrebačkoj županiji počeli javljati „Grci, Armenci i drugi prosto zvani kalajđije“. I iz drugih podataka je moguće zaključiti kako je najveći dio pravoslavnih trgovaca iz Osmanskog Carstva, koji su popisani 1770-tih godina (najviše ih je bilo u Koprivnici), doselio u periodu nakon 1739. godine, u vremenu kada je najveći dio srpskog građanstva prešao u Habsburšku Monarhiju i naselio se duž velikih rijeka⁷⁰.

Iz raščlambe prikupljenih podataka je moguće zaključiti kako su pravoslavni trgovci iz Osmanskog Carstva za svoje prvo uporište u banskoj Hrvatskoj odabrali grad Koprivnicu, koji je istovremeno bio pod dvostrukom jurisdikcijom: banske Hrvatske i vojne krajine. Ovaj izbor je najvjerojatnije bio uvjetovan time što su vojnokrajiske vlasti davale podršku doseljenim trgovcima iz Osmanskog Carstva pa im je odgovaralo uporište u kojem su se mogli osloniti na vojnokrajisku podršku i istovremeno širiti svoju trgovačku djelatnost po banskoj Hrvatskoj. Po tim pitanjima je Koprivnica bila odgovarajući izbor za ishodište njihove djelatnosti u ovom prostoru. Za izbor Koprivnice je veliku važnost imala i činjenica da se tada habsburško-osmanska suhozemna trgovina odvijala, uz ostalo, i dolinom rijeke Drave, na kojoj su u blizini Koprivnice bile riječne luke.

Za pravoslavne trgovce se javljaju dva izraza: mercatores i quaestores (trgovci i kramari). Među kramarima bili su trgovci pravoslavne vjeroispovijesti zvani u izvorima Grcima podrijetlom iz područja jugoistočne Europe pod vlašću Turskog Carstva. Oni su 1768. godine živjeli u 14, 1771. u 16, a 1783.

---

⁶⁸ Gravamina, 72-75; Horvat, 238.

⁶⁹ Gavrilović, 73; Horvat, 238.

⁷⁰ Gavrilović, Prilog istoriji, 77-107.

godine u 13 kuća s osam pomoćnih radnika. Njih su podupirale i štatile krajiške vlasti u Koprivnici do 1765. godine⁷¹. Oni su u zabranjene dane jeli meso pa je lokalni župnik zajedno s gradskim magistratom mislio da bi ih trebalo kazniti, a nepopravljive izgnati iz grada. Od kraljice je Hrvatski sabor tražio da 1762. godine zabrani održavanje vjerskih obreda Grcima⁷². Kraljica Marija Terezija je spor riješila u korist grada i Sabora, ali su se krajiške vlasti opirale tom zaključku, pa se Hrvatski sabor 1764. godine obraća kraljici kako bi posredovala i utjecala na oživotvorenje svoje odluke⁷³.

Po odlasku vojnokrajiških vlasti iz Koprivnice 1765. godine gradski magistrat je tim grčkim trgovcima osporio pravo građanstva, koje su im priznavale krajiške vlasti. Trgovci su tražili posredovanje Hrvatskog kraljevskog vijeća. Na pritužbe trgovaca Vijeće je u srpnju 1771. godine tražilo obrazloženje, a gradski magistrat je odgovorio u listopadu: što se tiče priznavanja građanstva tim trgovcima, nema zapreke, ako polože prisegu vjernosti i uplate određenu taksu u gradsku blagajnu⁷⁴. Međutim, Hrvatsko kraljevsko vijeće je u međuvremenu ponovo posredovalo u kolovozu, te je gradski magistrat odgovorio da trgovci ne mogu postati građanima samo time što je prestala krajiška nadležnost u Koprivnici⁷⁵.

Pitanje priznavanja građanstva grčkim trgovcima postalo je ponovno aktualno krajem 1774. godine. Tada se 19 trgovaca obratilo kraljici Mariji Tereziji za zaštitu. Oni izjavljuju da su došli iz Turske, doveli žene i djecu te položili prisegu vjernosti, posjeduju u gradu kuće i trgovine. Jedino im, nakon čestih poniznih molbi, gradski magistrat nije htio priznati prava građanstva zato što su "nesjedinjeni Grci". Što se njima događa u Koprivnici, to se njihovim sunarodnjacima nije događalo ni u jednom gradu u Ugarskoj i Hrvatskoj. Smatraju da im je to pravo priznato za krajiške uprave pa su smatrali da ne mogu biti u nepovoljnijem položaju. Kraljica Marija Terezija pisala je početkom 1775. godine Hrvatskom kraljevskom vijeću kako bi ispitalo stanje i o tome je izvjestilo⁷⁶.

Pod izlikom da se grčki trgovci bave nedozvoljenom trgovinom, nije navedeno kojom, gradski magistrat je zatvorio njihove trgovine. Krajem 1774.

---

⁷¹ S. Krivošić, n.dj, 127.

⁷² Zaključci hrvatskog sabora (1759.-1773.), VIII, Zagreb 1971., 125.

⁷³ Isto, 171.

⁷⁴ HDA, Hrvatsko kraljevsko vijeće, kut. 70, br. 117.

⁷⁵ Isto, br. 113.

⁷⁶ HDA, Hrvatsko kraljevsko vijeće, kut. 180, br. 51.

godine pet se trgovaca obratilo Hrvatskom kraljevskom vijeću za posredovanje⁷⁷. Jadi i nevolje grčkih trgovaca nastavili su se, a pokušaj ublažavanja stanja počeo je carskim dekretom Josipa II. o toleranciji 1781. godine⁷⁸. Ugarsko namjesničko vijeće pisalo je 16. svibnja 1782. godine iz Požuna (Bratislave) koprivničkom magistratu i priopćilo mu proglas kralja Josipa II. da se Patent o toleranciji vjera ima sprovoditi tako da se svakako katoličkim vjernicima zajamči svaka sloboda, a pripadnicima augsburške i helvetske konfesije kao i grčke nesjedinjene vjere slobodu u ispovijedanju svog vjerskog mišljenja⁷⁹.

Gradski magistrat je 29. studenoga 1782. poslao Ugarskom namjesničkom vijeću pritužbu trgovaca grčkog nesjedinjenog obreda. Oni traže da ih se primi u građanstvo i da im se dade dozvola za preuređenje kapele, te namjesti svećenik. Oni su održavali bogoslužje u privatnoj kući, ali je to Gradski magistrat zabranio i kuću zapečatio.⁸⁰ Tu kuću koja je pripadala Jankoviću i nalazila se "Pod Pikom" (danas Trg mladosti) kupili su još 1762. godine kaluđerici manastira u Lepavini. Oni su tamo održavali bogoslužje. Svakoga jutra, podneva i večeri dolazili su u tu kuću grčki trgovci, ali i drugi pripadnici pravoslavne vjere (većinom vojničke osobe).⁸¹ Oko godine 1782. u Koprivnici je bilo jedanaest trgovaca pravoslavne vjere⁸². Ugarsko namjesničko vijeće javilo je 13. siječnja 1784. godine iz Požuna gradskom magistratu, na temelju ponovne molbe trgovaca grčke nesjedinjene vjeroispovijesti, da se trgovce primi u građanstvo, te da im se dopusti održavanje bogoslužja u kapeli u Koprivnici. Ujedno je tražilo od gradskog magistrata opširan izvještaj i mišljenje⁸³.

No, iste godine 14 trgovačkih obitelji već prikuplja priloge za izgradnju nove pravoslavne crkve u Koprivnici, gradnja koje se kasnije i ostvarila. Uz to trgovci su uredili i groblje za pripadnike pravoslavne vjeroispovijesti, koje se prvi puta spominje 1788. godine, a nalazi se uz cestu Koprivnica-Križevci, blizu predgrađa Dubovec. Prije su pravoslavni žitelji Koprivnice sahranjivani

⁷⁷ S. Krivošić, Koprivnica, n.dj. 128.

⁷⁸ O patentu o toleranciji vjera vidi više u: P. Hanak i dr, Povijest Mađarske, Zagreb 1995., 108; E. Zoellner i Therese Schuessel, Povijest Austrije, Zagreb 1997, 211; Historija naroda Jugoslavije, knj. II, Zagreb 1959, 877; F. Šišić, Pregled povijesti hrvatskog naroda, Zagreb 1975., 341.

⁷⁹ DAV, AGK, br. 157/1782; D. Feletar, Podravina, n. dj.

⁸⁰ DAV, AGK, akt od 29.11. 1782. godine; D. Feletar, Podravina, n. dj.

⁸¹ R. Horvat, Poviest slob. i kr. grada Koprivnice, Zagreb 1943., 126.

⁸² I. Lentić-Kugli, Kronologija i građa za povijest sakralnih objekata u Koprivnici u: Koprivnica - grad i spomenici, Zagreb 1986., 224.

⁸³ DAV, AGK, br. 257/1783.; D. Feletar, Podravina, n. dj.

na groblju u obližnjem selu Velika Mučna (oko 8 kilometara jugozapadno od grada)⁸⁴.

Pravoslavni stanovnici su 1785/87. godine u gradu imali udio od 3,51 posto⁸⁵, godine 1810. činili su 3,32 posto ukupnog stanovništva grada da bi udio 1847. godine bio 2,45 posto, a 1869. godine pravoslavni su imali smanjeni udio od 1,24 posto⁸⁶, koji je 1880. godine povećan na 1,62 posto⁸⁷. Vrijedi istaknuti da je za posredničku trgovinu ovih poduzetnika s agrarnim proizvodima (žito, stoka...) prema austrijskim zemljama i sjevernom Jadranu, kao i za njihov uvoz raznih roba iz Turske ili Austrije, upravo podravska magistrala bila važan prometni smjer. Npr. 1770. godine od pedesetak "turskih" trgovaca evidentiranih u banskoj Hrvatskoj, čak njih 23 djeluje u Koprivnici⁸⁸.

Ostaje nam dati još nekoliko podataka za skupinu trgovaca – Židovima, značajnima za kasniji razvitak koprivničke trgovine. O boravku Židova u gradu Koprivnici, prema postojećem stanju istraženosti, nema za 17. stoljeću pouzdanih podataka. Najbliže trgovište gdje su tijekom 17. stoljeća živjeli Židovi bilo je Legrad. Na planu Legrada iz zadnje četvrtine 17. stoljeća jasno se vidi židovski geto "Juden Statt". On se nalazio izvan legradske utvrde nedaleko prijelaza preko rijeke Drave u smjeru zapada uz trgovački put koji je povezivao Koprivnicu i Legrad⁸⁹. Kako su se legradski Židovi smjestili uz trgovački put između Legrada i Koprivnice nije isključeno da su se bavili trgovinom i trgovačkim poslom možda dolazili do Koprivnice. U spisima legradskog magistrata među prisežnicima se 1672. godine spominje Samuel Ujlaki, koji bi prema osobnom imenu mogao biti Židov⁹⁰, dok je prvi potpuno pouzdani podatak o stalnoj naseljenosti Židova u Legradu iz 1698. godine⁹¹.

Izgleda da je u obližnjem Drnju, u napuštenoj utvrdi postojao geto za Židove, koji se u izvorima zove Židovaroš. Pod tim se imenom najranije spominje u drnjanskoj župnoj spomenici 1740. godine⁹², pa u kanonskoj vizitaciji

⁸⁴ L. Brozović, Građa za povijest Koprivnice, Koprivnica 1978, 47, 95, 151.

⁸⁵ D. Roksandić, Srbi u Hrvatskoj od 15. stoljeća do naših dana, Zagreb 1991., 63.

⁸⁶ R. Horvat, Poviest slob. i kr. grada Koprivnice, Zagreb 1943., 17-19.

⁸⁷ Narodnosni i vjerski sastav stanovništva Hrvatske (dalje: Narodnosni i vjerski sastav), 1880.-1991., po naseljima, 3. dio, Zagreb 1998., 1494.

⁸⁸ I. Karaman, n. dj, 21; H. Petrić, Koprivnica na razmeđi epoha (1765.-1870.), Koprivnica 2000.

⁸⁹ M. Klemm, Planovi Čakovca, Kotoribe i Legrada iz druge polovice 17. stoljeća u Bečkom vojno-povijesnom muzeju, Radovi Zavoda za znanstveni rad JAZU, br. 1, Varaždin 1986., str. 198.

⁹⁰ HDA, Trgovište Legrad, knj. 1 (zapisnici magistrata 1672.-1703.).

⁹¹ NAZ, KVBA, Prot. 71/II, 208-226; R. Horvat, 175.

⁹² Spomenica župe Drnje, n. dj., 96, 98.

Komarničkog arhiđakonata 1750. godine⁹³ kao i u matičnoj knjizi krštenih (rođenih) župe Drnje za 1753. godinu⁹⁴, te u matičnoj knjizi vjenčanih od 1754. godine⁹⁵. Pri ovim spominjanjima ni jednom se ne spominju Židovi, već je riječ o tradiciji da se jedan dio Drnja nazivao Židovaroš po nekadašnjem, očito puno starijem židovskom getu. Najvjerojatnije se, kao i u Legradu, radilo o getu još iz 17. stoljeća. Nije jasno da li su se ti Židovi bavili trgovinom, što bi bilo vjerojatno jer je u blizini bila Koprivnica kao lokalno gospodarsko i trgovačko središte.

Prvi tragovi Židova u Koprivnici zabilježeni su u Koprivnici za vrijeme generala Becka, sredinom 18. stoljeća. Oni su bili dobavljači odijela za vojsku, ali nisu živjeli u gradu. Prvi imenom poznati Židov u Koprivnici bio je 1774. Izak Jakov Jeuescher iz Sofije⁹⁶. Tek oko godine 1800. zabilježene su stalno naseljene četiri židovski obitelji s trinaest članova. Oni su živjeli "pri galgah", vjerojatno nedaleko od šume zvane Crna gora, gdje je bilo gradsko stratište i strvinište te kuća gradskog krvnika i živodera. To je bilo područje izvan grada, na tzv. Fridmanovom bregu⁹⁷. Ti Židovi su 1800. godine molili da im se odredi manja toleranciona taksa⁹⁸. Uz Židove su stanovali i Cigani (Romi). Ovi Židovi su gradu plaćali 20 forinti i 20 krajcera poreza za dozvolu stanovanja u gradu⁹⁹. Gradski magistrat se tužio na Židove stavljajući im brojne zabrane i nastojeći ih odstraniti iz Koprivnice. Izgleda da je u Koprivnici u Jozefinskom popisu iz 1787. godine, odnosno prema prijepisu toga popisa iz 1804/05. godine bilo 6 Židova. Bolje raspoloženje prema Židovima nije bilo ni sredinom 19. stoljeća¹⁰⁰.

Oni su pravo naseljavanja u Hrvatskoj stekli tek patentom od 31. prosinca 1851. godine. Iako je u Koprivnici Židova bilo i ranije, tek je nakon 1851. godine došlo do masovnijeg doseljavanja. Primjerice 1852. godine je Albert

⁹³ NAZ, KVKA, Prot. 96/VIII, 178-189.

⁹⁴ DAV, Zbirka matičnih knjiga, Matična knjiga krštenih (rođenih) župe Drnje, 1751.-1753.

⁹⁵ DAV, Zbirka matičnih knjiga, Matična knjiga vjenčanih župe Drnje, 1751.-1857.

⁹⁶ G. Schwarz, Prilozi k povjesti židova u Hrvatskoj u XVIII. stoljeću, Vjesnik kraljevskog hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arhiva, III, Zagreb 1901., 192.

⁹⁷ K. Švarc, Kratka povijest koprivničke židovske zajednice, Dva stoljeća povijesti i kulture Židova u Zagrebu i Hrvatskoj, Zagreb 1998., 378.

⁹⁸ HDA, Križevačka županija, kut. 156, br. 7.

⁹⁹ L. Brozović, n. dj, 47.

¹⁰⁰ DAV, AGK, br. 1084/1849, pismo od 7. srpnja 1849. godine; Zapisnici od 18. i 27. lipnja 1850. godine; D. Feletar, Podravina, n. dj.

Hirschler dobio dozvolu da može otvoriti trgovinu u Koprivnici¹⁰¹. Godine 1810. u gradu su živjele 23 obitelji Židova, godine 1847. bilo ih je 40, a 1869. godine u Koprivnici živi čak 119 Židova, koji su 1876. godine podigli sinagogu i uz nju vjersku školu te prostorije za židovsku općinu. To su bile obitelji Aškenaza, a tek iza I. svjetskog rata u Koprivnicu su se doselili sefardski Židovi¹⁰². U Koprivnici su matične knjige rođenih i vjenčanih počeli voditi od 1851. godine¹⁰³. Godine 1810. imali su u gradu udio od 0,93 posto, 1847. godine 1,22 posto, 1869. godine 6,37 posto¹⁰⁴, a 1880. godine imali su udio od 8,17 posto od ukupnog stanovništva Koprivnice¹⁰⁵. Pedesetih godina 19. stoljeća na cesti prema Varaždinu uređeno je zasebno groblje za koprivničke Židove¹⁰⁶.

Svi koprivnički trgovci su bili od 1821. godine uključeni u trgovačku zadrugu tj. zajedničku strukovnu organizaciju¹⁰⁷, po uzoru na trgovačke "gremije" (zborove, zadruge ili bratovštine) koji su se tada stvarali i u ostalim gradovima radi unapređenja gospodarskih prilika za svoju poslovnu djelatnost. Premda je broj trgovačkih poduzetnika tijekom 18. i 19. stoljeća u Koprivnici prilično ograničeniji od broja obrtničkog sloja, po svojoj ekonomskoj moći i poslovnim vezama nesumljivo su bili u prednosti. Na toj osnovi stvarale su se društvene i gospodarske suprotnosti koje su poprimale i vanjski izgled ili se služile elementima nacionalne i kulturne različitosti¹⁰⁸. Trgovački zborovi (gremiji) su kasnije organizirani na temelju zakonskog članka 19. Ugarskog sabora 1840. godine. U njima su se trgovci nalazili prema potrebi i nisu se zanimali za trajno udruživanje. U njima se nisu okupljali niti svi imućniji trgovci. Liberalna načela 1848. potaknula su osnivanje trgovačko-obrtničkih komora za austrijske zemlje na temelju zaključaka ministarskog savjeta od 3. listopada 1848. Na cijelom području Monarhije komore su stupile u život tek patentom od 18. ožujka 1850. Ko-

---

¹⁰¹ DAV, AGK, spis iz 1852. godine, br. 137; D. Feletar, Podravina, n. dj.

¹⁰² K. Švarc, Prilozi za povijest koprivničkih Židova, Podravski zbornik, 17, Koprivnica 1991., 168-171; D. Feletar, Podravina, n. dj. 200-201.

¹⁰³ DAV, Zbirka matičnih knjiga, za koprivničke Židove sačuvane su najstarije knjige rođenih od 1851. do 1882. godine, vjenčanih od 1851. do 1878. godine i umrlih od 1879. do 1898. godine.

¹⁰⁴ NAZ, KVKA, Proth. 101/XIII, 82. i dalje; R. Horvat, Poviest slob. i kr. grada Koprivnice, Zagreb 1943., 17-19.

¹⁰⁵ Narodnosni i vjerski sastav, n. dj, 1494.

¹⁰⁶ L. Brozović, n. dj, 151.

¹⁰⁷ R. Horvat, n. dj., 17.

¹⁰⁸ I. Karaman, n. dj., 22.

privnički su trgovci spadali pod komoru u Zagrebu, koja je službeno stupila u život sjednicom od 16. veljače 1852. godine¹⁰⁹.

Trgovci su nastojali poboljšati svoje trgovačke veze s Mađarskom te su pokušali istaknuti potrebu gradnje mosta na rijeci Dravi kod Drnja godine 1810.¹¹⁰ Ubrzo je izgrađen most na Dravi kod Drnja i Botova, srušen u velikoj poplavi rijeke Drave 1827. godine¹¹¹. Ponovni pokušaji podizanja mosta na rijeci Dravi bili su 1836.¹¹² i 1838. godine, ali do gradnje tada nije došlo¹¹³. Na Hrvatskom se saboru 1843. i 1845. godine o tome raspravljalo da se u upute izaslanicima na Ugarskom saboru stavi da oni predlože požurivanje obnove mosta na rijeci Dravi kod Botova.¹¹⁴ Također je zabilježen neuspjeli pokušaja ponovne gradnje mosta 1850. godine¹¹⁵.

Usporedno s rastom broja trgovaca, njihove ekonomske snage i obujma prometa, razvijala se i organiziranost u strukovne organizacije, koje su se borile za poboljšanje položaja trgovine u tadašnjem društvu. Uz to razvijena je i gradska regulativa trgovine, a 1860. godine zabranjeno je primjerice uma-tanje kave u olovo¹¹⁶. Koprivnički trgovci osnovali su svoju trgovačku bratovštinu 1868. godine na temelju starih tradicija, a važnu ulogu u okupljanju koprivničkih trgovaca imalo je i Društvo trgovačko-obrtničke čitaonice, koje je osnovano 1869. godine¹¹⁷.

Iako je postojao od ranije, od 18. stoljeća se razvija posebni oblik trgovačke djelatnosti - prodaja mesa i mesnih prerađevina¹¹⁸. Vijesti o prvim mesnicama nalazimo u 18. i na početku 19. stoljeća kada pravo prodaje mesa i mesnih prerađevina pripada u tzv. arendatorna prava gradske općine. Već 1782. godine spominju se limitacije cijena goveđem mesu¹¹⁹. Još je 1793. godi-

¹⁰⁹ M. Gross, Počeci moderne Hrvatske, Neoapsolutizam u civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji 1850-1860, Zagreb 1985., 246-248.

¹¹⁰ HDA, Generalna komanda Karlovac - Varaždin (Zagreb), kut. 27, R 5/12.

¹¹¹ Župni ured Peteranec, Liber memorabilium (Spomenica župe Peteranec), godina 1827.; D. Komorčec, Kronika, 200 godina crkve u Peterancu - 1773.-1973., Peteranec 1973., 21.

¹¹² ZHS, 12, 1836-1847, Zagreb 1980., 59-60.

¹¹³ R. Horvat, n. dj., 17.

¹¹⁴ ZHS, 12, n. dj, 155, 204 i 250.

¹¹⁵ HDA, Generalkomanda za Hrvatsku i Slavoniju, 1849.-1869., kut. 107, R 39/29.

¹¹⁶ DAV, AGK, spis iz 1860. godine, dok. br. 2000., 6931; D. Feletar, Podravina, n. dj.

¹¹⁷ D. Feletar, n. dj., 201.

¹¹⁸ HDA, Križevačka županija, kut. 226, fasc. XIX, br. 1287., godine 1810. spominje se na stočnom sajmu u Koprivnici regulacija cijena rogatke stoke.

¹¹⁹ DAV, AGK, spis od 7. srpnja 1782., kut. 10; D. Feletar, Podravina, n. dj.

ne Križevačka županija u Koprivnici limitirala cijene mesu, loju, svijećama, kruhu, pecivu, brašnu i sapunu¹²⁰ ali je Gradski magistrat 1795. godine tražio dopuštenje od Križevačke županije da se zbog skupoće stoke povisi cijena mesu¹²¹. S početka 19. stoljeća poznati koprivnički mesari bili su primjerice, Franjo Hozak i Josip Taszinecz (1808.), zatim Ignac Demetrović (1815.) koji je od grada dobio na uživanje i oveći pašnjak za lakše timarenje stoke, a kasnije se spominju mesari Androlić (1821.), Ivan Estzer (1833. i 1847.), Bartol Keglević (1837.), Nikola Kovačević (1847. i 1848.), Petar Petričko (1847. i 1850.), Antun Toplak (1856.) itd.¹²². Uz to je zanimljivo da još 1815. godine postoji prijedlog za izgradnju novih gradskih mesnica, što govori o razvijenosti ovog oblika trgovine u gradu, premda je bilo i mesara koji su otkazivali mesarenje zbog gubitaka¹²³.

Mirom na Žitvi 1606. godine poboljšani su uvjeti za gospodarski razvoj grada Koprivnice. Istovremeno su prometnice postale sigurnijima, a gradovi privlačniji trgovcima. Prvi trgovci u Koprivnici su u 17. stoljeću bili s njemačkog i mletačkog prostora. Istovremeno se javljaju domaći hrvatski trgovci. Grad je imao razvijene i dobro regulirane sajmove na kojima su gradski i vanjski majstori nudili proizvode. Sajmovi su pomogli jačanje koprivničke trgovine. Nakon njih su se kao trgovci su bili istaknuti pravoslavni trgovci grčkog podrijetla te Židovi. Koprivnički trgovci su 1821. godine bili udruženi u trgovačku zadругu. Od 18. stoljeća se razvija i zasebni oblik trgovine – prodaja mesa. Na kraju se može zaključiti da je koprivnička trgovina imala značajan udio u poticajima gospodarskog jačanja grada Koprivnice.

---

¹²⁰ DAV, AGK, spis od 31. svibnja 1793, kut. 29A; D. Feletar, Podravina, n. dj.

¹²¹ DAV, AGK, spis od 7. lipnja 1795, kut. 35; D. Feletar, Podravina, n. dj.

¹²² DAV, AGK, spisi od 7. runa 1807, 14. travnja 1815. godine, 29. travnja 1847, 8. lipnja 1847, 19. travnja 1850, 7. listopada 1856. itd; D. Feletar, Podravina, n. dj.

¹²³ DAV, AGK, spis od 1. kolovoza 1815, 23. listopada 1814, 7. rujna 1807. itd.

SAŽETAK

O TRGOVINI U STAROJ KOPRIVNICI

U ovom radu autor na temelju neobjavljenih i objavljenih izvora te literature rekonstruira i objašnjava temeljne procese gospodarskog razvitka grada Koprivnice od početka 17. stoljeća do sredine 19. stoljeća. Nakon mira na Žitvi 1606. godine stvoreni su uvjeti za mirniji gospodarski razvoj grada Koprivnice. Istovremeno su prometnice postale sigurnijima, a gradovi privlačniji trgovcima. Prvi trgovci su u 17. stoljeću bili s njemačkog i mletačkog prostora. Istovremeno se javljaju domaći hrvatski trgovci. Grad je imao razvijene i dobro regulirane sajmove na kojima su gradski i vanjski majstori nudili proizvode. Sajmovi su pomogli jačanje koprivničke trgovine. Nakon njih su se kao trgovci su bili istaknuti pravoslavni trgovci grčkog podrijetla te Židovi. Koprivnički trgovci su 1821. godine bili udruženi u trgovačku zadrugu. Na kraju se može zaključiti da je koprivnička trgovina imala značajan udio u poticajima gospodarskog jačanja grada Koprivnice.

Ključne riječi: trgovina; gospodarstvo; trgovci; gospodarski razvoj; sajmovi.

ZUSAMMENFASSUNG

VOM HANDEL IM ALTEN KOPRIVNICA

In dieser Arbeit rekonstruiert und erklärt der Autor auf Grund unveröffentlichter und schon veröffentlichter Quellen und Literatur Grundprozesse der wirtschaftlichen Entwicklung der Stadt Koprivnica vom Anfang des 17. bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts. Nach dem Frieden in Žitva im Jahre 1606 wurden Bedingungen für ruhigere wirtschaftliche Entwicklung der Stadt Koprivnica geschaffen. Gleichzeitig wurden die Verkehrswege sicherer, und die Städte wurden anziehender für Kaufleute. Erste Kaufleute im 17. Jahrhundert waren aus Deutschland und Venedig. Gleichzeitig findet man hier auch kroatische Kaufleute. Die Stadt hatte gut organisierte und regulierte Messen, wo städtische und andere Handwerker ihre Ware angeboten haben. Die Messen trugen zum Stärken des Handels in Koprivnica bei. Später waren als Kaufleute besonders orthodoxe Kaufleute griechischer Herkunft und Juden von Bedeutung. Die Kaufleute von Koprivnica waren 1821 Mitglieder einer Gesellschaft. Am Ende kann man beschließen, dass der Handel in Koprivnica eine bedeutende Rolle im wirtschaftlichen Stärken der Stadt Koprivnica spielte.

Schlüsselwörter: Handel; Wirtschaft; Kaufleute; wirtschaftliche Entwicklung; Messen.

